

İçindekiler

BAŞLARKEN / İNSAN İZİ	13
'HAYATIMIN EN ONURLU CEZASI'	23
KIRIK BACAĞI BEBEK	30
'BENİM ÇALIŞMAM LAZIM'	37
'AZ BİR AZ BEKLEYECEKSİN DAYI!'	45
'O KAFAYLA BATAR TABİİ!'	50
BÖYLE OLMAK GÜZEL	56
'KİTAPLARA DOKUNMUYORSUNUZ!'	62
'KURTARDIM KİTABI'	70
'KIRK DEFA DEDİM YOLA ÇIKMAYIN DİYE...'	78
SEKİZ OLMADAN... ..	88
KENDİ KÜTÜPHANENİ YARAT.....	95
'ANNELERİ DE OLSAYDI, DAHA İYİ OLURDU TABİİ...'	103

*Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
şosedeyayan
büyük insanlık.*

*Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık.*

*Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter.*

*Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor.*

Nâzım Hikmet

BAŞLARKEN... İNSAN İZİ

Günlerdir, kütüphanemin rafları arasında kaybolmuş durumdayım; arıyorum, tarıyorum ama nafiye, bulamıyorum. Nerede okudum, nereden not aldım, o notu nereye yazdım, yazdığım kağıdı ne yaptım, hiçbir fikrim yok. Ama bir yerde okuduğuma eminim; aşağı yukarı şöyle bir fikri anlatıyordu, metnin sahibinin affına sığınmış olayım:

Toplumunu değiştirmek, ileri götürmek isteyen, böylesi erdemli düşüncelere sahip insanların tümü önce en büyük hayalleri kurar. Bu çoğunlukla, gençlikle de ilgilidir. Kişi, kendisini dünyayı değiştiren olarak hayal eder, en büyük devrimci, kahraman, kurtarıcı... Hayallerin boyu uzadıkça, hedeflerin çapı da genişler; dünyayı değiştirmek, toplumu dönüştürmek, ülkeyi kurtarmak... İdeolojik yansıması da vardır bu hayallerin, ayakları yere basar, fakat çoğunlukla teoride debe-

lenip durmaktadır. Komünist olmak, sosyalist olmak, Atatürkçü olmak; kapitalizmi, emperyalizmi yıkmak, sömürüye son vermek, emeğin iktidarını kurmak, akli özgürleştirmek...

Okuduğum metinde tüm bu insana yakışır hedeflerin, teoriden pratiğe yansımalarına dikkat çekiliyordu. Deniliyordu ki, kişi belirli bir yaşa kadar salt bu hayallerin, hedeflerin peşinde koşabilir, bu alanda okuyup yazabilir, makro ölçekli planlar yapabilir, böylesi siyasi örgütlenmeler içinde yer alabilir...

Ancak gerçekten bu dünyanın iyiye, doğruya ve güzele doğru değişimine harç taşımak isteyen devrimci, önce gerçekle yüzleşendir. Bizler dünyayı değiştiren o tek kahraman kişi olmayabiliriz, belki bizim ömrümüz kapitalizmin yıkılıp, emperyalizmin kahrolmasını görmeye de yetmeyecek. Belki ülkemiz aydınlığa da ermeyecek...

Bu gerçekle yüzleşme anı önemlidir. Önemlidir, çünkü bu gereklidir, bununla yüzleşmeyenler bir süre sonra halka hayal satan, gerçeklikle arasındaki bağı yitirmiş, beslendiği görüşlerin de ciddiyetine yakışmayacak hayalperestlere dönüşebilirler.

Bu gerçekle yüzleşenlerin bir kısmı da, kurduğu hayallerin kendi ömrü süresince asla gerçek olmayacağını görmenin yılgınlığıyla, saf değiştirebilir yahut bütün bu çabadan el etek çekip kendi kuytularında ömürlerini devam ettirebilirler.

Vazgeçerler...

Aslanan, gerçeklerle yüzleşip, yine de vazgeçmemektir.

Büyük insanlık kavgasında küçücük varlıklarız. Yaşam denilen süre tarih sahnesinde bir toz zerreciği kadar bile yer tutmamakta. Ama o küçücük alan bizim sorumluluğumuzdur. Belki dünyayı değiştirmeyeceğiz. Belki karşısında durduğumuz kavramları yıkmaya yetmeyecek gücümüz.

Ama kötüler bir gün elbette yenilecek.

Belki bizden on yıllar, yüz yıllar sonra... Ama bir gün mutlaka!

Bize düşen, hayal peşinde koşmak değil, somutu çoğaltmaktır. Teori çukurlarında debelenmek değil, pratiği güçlendirmektir. Kendi küçük hikâyelerimizde insanca tamamlayabilmektir ömrü. İnsanlara, hayata dokunarak, o izleri takip ederek, iyiden, doğrudan ve güzelden yana müdahale edebildiğimiz her durumda müdahalemizi yapmaktır.

Bunu yapanlar, şunu bilecektir ki, onlar zamanın harç taşıyıcılarıdır; tarihin onlara yüklediği 'insan olma' yükünü, emanete zarar vermeksizin yarına iletebilenlerdir. Bir gün kötülük, düşmanlık, sömürü bu dünyadan silinip, insancıl bir düzen hâkim olduğunda, geçmişten geleceğe sağlam bir hattın zaferi olacaktır bu. O hattın bir neferi olmak insan için en büyük kazanımdır.

Bunu kabullenmek ve elden geldiğince bu doğrultuda, bu bilinçle yaşamaktır insana yakışanı...

Ben sanırım tam da böylesi bir dönemdeyim ömrümün.

Yıllardır siyaset ve tarih üzerine yazıyorum. Yıllardır, yine bu alanlar üzerine yazan, çizen, söz söyleyen insanlarla bir aradayım ve onları gözlemleyebiliyorum. Gözlemledikçe de o en temel eksiklik çarpıyor gözüme sürekli...

...

Yıllar öncesinden bir hikâye...

On dört yaşındayım.

Zonguldak'ta yaşıyorum. Ortaokul öğrencisiyim. Kaleme en sıkı sarıldığım dönemlerden... Okul gazetesini de çıkaran ekipteyim ve sürekli okuyorum. Okuduğum şeyler çoğunlukla, şehrin tek sahafından alınma, sosyalist kitaplar. Hafta içi biriktirdiğim harçlıklarım, hafta sonları soluğu sahafta alıyorum. Okuduklarımdan çıkardığım notları, karaladığım yazılarda da kullanıyorum. Bir de okul gazetesinde boş yer kaldı mı, hemen bir Uğur Mumcu sözü yerleştiriyorum o boşluğa ki; öğretmenimin ve okul müdürümün bu duruma ses çıkarmamasıyla keyfim bir kat daha artıyor.

Derken, bir akşam babam elinde Cumhuriyet gazetesinden kesilme bir ilanla geliyor eve. 'Bak' diyor, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'nın adresi var bu ilanda, 'belki işine yarar'.

O gece oturup, beyaz kağıtlara geçiriyorum yazılarımı, bir de mektup yazıyorum, 'değerlendirilmek üzere' vakfın adresine göndersin diye zarfı sabah babama veriyorum.

Derken, bir-bir buçuk ay sonra Ercüment Ulay imzalı bir mektup alıyorum. Mektupta, yazılarımı okuduklarını, o yaştaki bilgimden ötürü kutladıklarını, Türkiye'nin yeni Uğur Mumculara ihtiyacı olduğunu, bu nedenle durmaksızın kalemim üzerinde çalışmaya devam etmem gerektiğini -tam da o yaşta bir çocuğa hitap edilecek derece kusursuz bir üslupla- belirttikten sonra, asıl olarak öğrenim sürecim içerisinde düzenli şekilde mutlaka ama mutlaka dünya klasiklerini okumamı salık veriyorlar.

Dünya klasikleri mi?

Ne ilgisi var yahu?..

On dört yaşımıdayım, kızıyorum. Ne yani, ben politik içerikli kitapları anlayamaz mıyım? Kenarına notlar alarak okuduğum, sosyalizmin babalarına ait kitapları bir koliye doldurup, önlerine fırlatmak geliyor vakıftakilerin. Dünya klasikleri okuyacakmışım!

Aradan bir iki hafta geçiyor, Zonguldak'a gelen ve yayınevi sahibinin babamın sınıf arkadaşı olduğu bir kitap sergisinde alıyoruz soluğu. Ben kendimce 'teori' kitaplarına bakınırken, pat diye kucağımda buluyorum Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza'sı* ve Gonçarov'un *Ob-lomov'unu*...

Ve açılıyor dünya klasiklerinin penceresi...

Ne kadar yanlış düşündüğümü ve um:ag'dan gelen mektubun ne derece doğru öneriler içerdiğini sonradan anlıyorum elbette...

Bugün farklı düşünüyorum, bugün artık niçin on dört yaşında, siyaset yazmaya bu kadar istekli bir çocuğa, *'Mutlaka ve düzenli olarak dünya klasiklerini okumalısın'* dendiğini anlayabiliyorum. Edebiyatın, insanın algılarını güçlendirmesinin yanında, aklını yalnızca vicdanının emrine verdiğini, insan aklına vicdanından başka sahip kabul etmediğini biliyor ve bundan mutluluk duyuyorum.

Hayatını türlü kuram kitaplarıyla doldurmuş ve fakat edebiyattan nasiplerini alamamış bir dolu insanın yazıp çizdiklerini görüyor, sözlerini duyuyoruz bugün: Kimisi insanların ölümünü siyaseten gerekçelendirebiliyor; kimisi yoksulluğu salt ekonominin bir yansıması olarak değerlendirip geçebiliyor ve hepsi başkalarının aklıyla yargıları değerlendiriyor.

Ama en önemlisi, hiçbiri sokakta yok, hiçbiri hayatın yakıcı gerçeklerini doğrudan solumuyor, bunlarla birebir yüzleşmiyor, bunlara merhem olmaya çalışmıyor...

Öyle meşguller ki dünyayı kurtarmakla, vakit bulup, kar altında üşümüş bir çiçeği, ağacın dalında kalmış bir kediyi kurtarmayı düşünmüyorlar, onları görmüyorlar bile; yanı başlarında yaşam mücadelesi veren aynı halkın insanların farkına varıp, onlara omuz veremiyorlar... Düşene uzatılacak bir elleri yok, ama buna dair bolca yazıp çizebiliyorlar.

...

Edebiyat da, siyaset de kaynağını insandan, yaşamdan ve doğadan alıyor oysaki. Bunlardan biri insanı, ya-

şamı ve doğayı içselleştirip, duyumsamayı öncelerken; öbürü insanı, yaşamı ve doğayı konuşup, yazıp, çizip; insana, yaşama ve doğaya böylesi bir yabancılaşmayı nasıl bu denli körükleyebiliyor, çok ilginç...

Bazen, kimi okurlardan iletiler düşer posta kutuma, hangi kitapları okumamızı önerirsiniz, diye sorarlar; bilirim ki çoğu benden genç dostlardır. Önce, derim, dünya klasiklerini okuyun; benim ilk önerim, İnsancıklar.

Neden İnsancıklar?

Çünkü Dostoyevski, bu çok da öne çıkamamış ilk romanında en yalın, en aciz, en umutlu ve en yürekten haliyle yansıtır insanı. Varvara Alekseyevna ve Makar Alekseyeviç'in mektuplaşmaları aslında dünyada olup bitenin, geniş yığınlara ödetilen faturasının en insani anlatımıdır bir yandan. Bütün gerçekliğiyle bir tokat gibi çarpar insanın ruhuna.

Onlarca kuram kitabı okuyabilirsiniz, Marx'ı, Lenin'i, Gramsci'yi, Rosa Luxemburg'u sular seller gibi ezberleyebilirsiniz, anlattıklarına hâkim olabilirsiniz. Tüm bunların sonunda, büyük ve süslü laflar ederken ve yedi yirmi dört sömürenlerin iktidarına son vermekten bahsederken, burnunuzun dibindeki haksızlıkları, yaşam telaşını görememe ihtimaliniz yine de vardır, muhtemeldir. Ama Dostoyevski okuduysanız, hayatı bütün kırılmış dökülmüşlüğüyle duyumsarsınız her adımınızda. Görürsünüz, pas geçmezsiniz, algıyorsunuz çevrenizdeki yaşam gayesini... O, size bunu öğretir çünkü.

Bu nedenle her zaman tekrarlarım, dünya klasiklerini okuyanların, sosyalist külliyatı okuyanlardan daha sosyalist olduklarını, daha sosyalist yaşadıklarını.

En önemlisi 'sözde değil özde', yaşama dokunduklarını...

Ve böyle insanlara, bu kaba, bu düşmanca iklimde her zamankinden daha çok ihtiyacımız olduğunu...

...

Ben hayatımın bu döneminde, bütün o teorik tartışmaların, bütün o büyük ve süslü sözlerin, ezberlenmiş duruşların, yıllardır hiç eskimeyen sloganların, özüne hiç yabancılaşmadığı kadar yabancılaştığını düşünüyorum yaşadığım ülkede.

Yabancılaşma alan kazandıkça, asıl meselenin, insanı insan yapan asıl hikâyelerin bu kuru gürültü içinde soluksuz kaldığını...

Tarihte bir toz zerreciği kadar bile yer kaplamayacak ömrümü, böylesi sonuçsuz ve toplumsal olmaktan öte bireysel tatmine dayalı tartışmalar içinde tüketmek istemiyorum açıkçası.

Sokağa kulak vermek istiyorum. Çoğu zaman farkına varmadığımız insanlara, yaşayıp da üzerine düşünmediğimiz anlara...

Onların kavgalarının, onların mücadelelerinin, hayatımızdaki çok küçük onların, bu büyük gürültüden çok daha kıymetli, çok daha insani olduğunu düşünüyorum.

Her şeyin, siyasetin, edebiyatın, tarihin, o küçük hikâyelerden doğduğunu, o küçük hikâyelerde şekil bulduğunu düşünüyorum.

Bu yüzden, onca gürültü içinde gözden kaçan bu belleğe, kendi hayatımdan kimi anları ve yaşadığım, şahit olduğum kimi gerçek hikâyeleri paylaşarak katkı yapmak istedim bu kez.

Bir kitabı kurtarmak için kredi çeken Aydın Bey'in, yaşatmaya çalıştığı kedisinin ardından yas tutan Cevdet Abi'nin, çöpten topladığı yemeği ihtiyacı olanlara gönderen geridönüşümcünün, bana paylaşmayı öğreten annemin, altmış üç yaşında tuvalet temizleyip, yemek yaparak çocuklarını okutan emekli öğretmenin hikâyesi, 'büyük insanlığın' hikâyesidir çünkü.

Bütün mesele buradan başlar...

Ve buradan ders çıkarabilirsek, sadece onları duyumsasak bir kez, bize bir ömür yetecektir.

Bilmeyiz...

'HAYATIMIN EN ONURLU CEZASI'

Buz gibi bir Ankara akşamında, bürodan çıkmış, kitapçılarda biraz gezinmiş, elimde kitap poşetleriyle, soğuktan paltomun yakasında büzüşmüş halde bulvardan aşağı yürüyorum. Niyetim bir taksi çevirip, soğuk, kulaklarımı esir almadan eve varabilmek. Işıklardan karşıya geçip, yönümü Maltepe tarafına çeviriyorum. Güvenpark'ın tam karşısında park etmiş bir taksinin buğulu camlarının arasından içindeki şoförü seçiyorum.

'Boş mu?'

'Boş abi..'

Ben koltuğa otururken, şoför koltuğunda doğruluyor; kendi tarafındaki camı eliyle silmiş az önce, belli, küçük bir pencere açılmış buğulu camdan, Güvenpark'ın önüne park etmiş polis aracı görülüyor.

'Hayırdır?' diyorum, başımla polisi işaret ederek.

Ağzının kenarıyla gülerken, vitesi atıyor, yola koyuluyoruz.

‘Bu, Gezi Parkı olaylarını biliyorsun değil mi abi’ diyor, henüz beş yüz metre gitmemişken. Bu kez ben yarım ağız gülüyorum. Bilmemem mümkün mü ya?

Ankara, Gezi Parkı direnişinin belki de en sert yaşadığı il olmuştu. İlk gününden itibaren her an artarak süren polis şiddetinin şahitlerinden ve mağdurlarındandık elbette biz de. Haberi var mıydı yok muydu bilmiyordum ama camdan baktığı o yer, Ethem’in polis kurşunuyla öldürüldüğü yerd.

‘Abi, senin siyasi görüşünü bilmem, ama bu Gezi olaylarına benim oğlan da katıldı. On altı yaşında çocuk, delikanlı, kitap okumayı da sever, biz okumadık, adam nerden kazandıysa bu alışkanlığı, çok okur, bu da bizi çok sevindirir.’

‘Neyse, o dönem, ilk akşam ben bundan şüphelendiğim için aldım karşıma sordum, sen de gidiyor musun lan bu eylemlere, dedim; hiç lafı dolandırmadı, gidiyorum baba, dedi.’

‘Adam açık sözlü. Gelmiş sana mertçe söylemiş, buna gitme denir mi? Tamam oğlum, dedim, dikkatli ol, hem kendini, hem arkadaşlarını, aman diyeyim sakın.’

‘Oğlana böyle dedik ama içimin rahat etmesi mümkün mü? Arkadaşlara soruyorum, ara ara kendim geçip bakıyorum, öğleden sonra saat üç dört gibi bu Güvenpark’ta toplanıyorlar, bir şey yaptıkları da yok ha, toplanıyorlar sadece, yarım saati bulmuyor TOMA’dan